

О есею Ignacego Krasickiego *Krytyka* i jego przekładzie w czasopiśmie „Ukrainskij Wiestnik”

Про есе Ігнація Красицького *Критика* та про його переклад у часописі „Український вестник”. У статті проаналізовано есе Ігнація Красицького (народився у 1735 році в Дубецьку, помер у 1801 році в Берліні) під заголовком *Критика* з циклу прози *Зауваження*, а також його переклад російською мовою, опублікований у харківському часописі „Український вестник” 1819 р. Перекладачем був Петро Гулак-Артемівський (1790, Городище – 1865, Харків), український поет і науковець, популяризатор польської літератури, перший викладач польської мови і літератури у Харківському університеті. Цикл *Зауваження* був опублікований уперше в шостому томі збірника творів Красицького в 1803 р. (редактором видання був Францішек-Ксаверій Дмоховський). Красицький і Дмоховський були провідними представниками епохи Просвітництва у Польщі.

Стаття складається з трьох частин. Перша з них містить обговорення місця есе *Критика* у циклі *Зауваження* (тематичні класифікації польських дослідниць Клари Лещинської-Сковрон і Каміли Жуковської), а також зв'язків із творчістю польських письменників епохи Просвітництва (статті в часописі "Монітор", діяльність Адама Казимира Чарториського і т. п.). Друга частина присвячена перекладу есе *Критика* (трансляційні стратегії, переклад цитати з *Посланні до Пізонів* Горация), а також його місцю в структурі часопису „Український вестник” (статті про польську мову; інші переклади з польської мови, наприклад, праці Дмоховського про Красицького). Третя частина є аналізом перекладу есе *Критика*, а також обговоренням поглядів Красицького на мистецтво перекладу (спираючись на есе *Про переклад книг*). У статті були використані дослідницькі методи з галузі літературної компаративістики, а також перекладознавства. Дослідження висвітлює українсько-польські літературні контакти в першій половині ХІХ сторіччя, а також східноєвропейську рецепцію творчості Ігнація Красицького. [Переклад українською мовою: Володимир Дубічинський (Варшавський університет, факультет прикладної лінгвістики)].

Ключові слова: Ігнацій Красицький, есе, *Критика*, *Зауваження*, Польща, літературна критика, переклад, „Український вестник”, Харків, Петро Гулак-Артемівський

Wstęp

Na *Uwagi*, opublikowane po raz pierwszy w 1803 roku w szóstym tomie przygotowanych przez Franciszka Ksawerego Dmochowskiego *Dzieł Ignacego Krasickiego*, złożyło się czterdzieści osiem tekstów, spośród których pięć określa się jako „zbiory maksym i sentencji pochodzących z różnych źródeł” (Leszczyńska-Skowron, 2020: 289), czterdzieści trzy zaś – najczęściej jako „eseje literackie” (Libera, 1997: 6; Leszczyńska-Skowron, 2020: 293–303), ale także jako „artykuły” (Dworak, 1987: 510–511) bądź „felietony” i „rozprawki” (Goliński, 1966: 182). Jedenaście utworów z tego zróżnicowanego tematycznie cyklu, opartego, jak pisał Paul Cazin, na płynnych przejściach „od abstrakcji [...] do konkretności, od kwestii religijnych do politycznych, od moralnych do światowych” (Cazin, 1983: 273), w tym jeden z pierwszej grupy i dziesięć z drugiej, ukazało się w piśmie „Co tydzień” (zob. Gawałkiewicz 1952: 867–893).

W przedmowie do wydania *Uwag* z 1997 roku Zdzisław Libera pisał o braku większego zainteresowania nimi ze strony badaczy (Libera, 1997: 5). Sytuacja co prawda uległa poprawie po wydaniu przez Instytut Badań Literackich PAN w 2020 roku monografii Klary Leszczyńskiej-Skowron o „niefabularnej prozie Krasickiego” (zob. Leszczyńska-Skowron, 2020), ale „białą plamę” w studiach nad *Uwagami* stanowią wciąż ich przekłady na języki obce.

Teoretyczne i metodologiczne podstawy badań

Niniejszy artykuł stanowi jedną z prób wypełnienia tej luki¹. Jego przedmiotem stanie się przekład na język rosyjski eseju *Krytyka*. Artykuł wpisuje się jednak nie tylko w studia nad rosyjsko-polskimi związkami literackimi, ale także – ze względu na to, że przekład został sporządzony wprawdzie na rosyjski, ale ukazał się na ziemiach ukraińskich i wyszedł spod pióra przedstawiciela ukraińskich kręgów intelektualnych – nad ukraińsko-polskimi związkami kulturalnymi w pierwszej połowie XIX wieku. Określenie „związki literackie” należy rozumieć przy tym nie tylko – szeroko – jako recepcja eseju Krasickiego, ale także – z racji podjętego w nim i zasygnalizowanego w tytule tematu – jako głos w dyskusji o zasadach, zadaniach i przeszłości krytyki literackiej. W związku z tym, że miejscem opublikowania przekładu *Krytyki* stało się czasopismo, artykuł

¹ Wcześniejszą próbę tejże autorki stanowił referat wygłoszony na Międzynarodowym Kongresie Języka i Kultury Polskiej w Szczecinie (Uniwersytet Szczeciński, 22-24.09.2021 r.) pt. *Esej Ignacego Krasickiego „Romanse” w przekładzie rosyjskim (ze studiów nad polonicami w czasopiśmie „Wiestnik Jewropy”)* (artykuł w druku).

ten wpisuje się w nurt badań prasohistorycznych (o zorientowaniu komparatystycznym), a ponieważ przedmiotem rozpatrzenia staną się w nim wybrane zabiegi zastosowane przez tłumacza, jego profil można określić też częściowo jako przekładoznawczy.

Przedstawienie głównego materiału badań

Wspomniane zróżnicowanie tematyczne cyklu Ignacego Krasickiego, jednego z głównych przedstawicieli polskiej literatury epoki Oświecenia, urodzonego w 1735 roku w Dubiecku, zmarłego w 1801 roku w Berlinie, najczęściej kojarzonego z bajkopisarstwem, w oczywisty sposób skłania do podejmowania wobec jego zawartości zabiegów porządkujących. W klasyfikacji Leszczyńskiej-Skowron *Krytyka* należy do grupy esejów o tematyce literackiej, reprezentowanej także przez *Listy*, *Romanse*, *O piśmie* i *O tłumaczeniu ksiąg* (Leszczyńska-Skowron, 2020: 368). Wszystkie one są dalekie, jak zauważa badaczka, „od próby wyczerpania tematu, wskazują jednak to, co Krasicki uważał za najistotniejsze dla danej dziedziny” (Leszczyńska-Skowron, 2020: 368). Działalność krytyczna powinna opierać się, w opinii Krasickiego, na obiektywizmie i bezstronności. Krytyk sięga po pióra po to, aby podnieść poziom sztuki pisarskiej, artystycznej i naukowej, z myślą o „polepszeniu tego, co zdróżnego widzi” (Krasicki, 1997: 212), nie zaś po to, by odegrać się na autorze, pokazać swoją wyższość nad nim albo go obrazić. W związku z tym powinien formułować opinie w spokojnym, wyważonym tonie, gdyż „sposób [wysłowienia – M.D.] ostrość rzeczy zmniejsza” (Krasicki, 1997: 214). Wymagane są od niego dokładność i wnikliwość, niepożądana jest jednak pobłażliwość, bowiem „lepiej [...] przykro zganić, niż chwalić niebacznie; w pierwszym działaniu prawda się nie obraża, w drugim zdrada i podłość się obwieszcza” (Krasicki, 1997: 215). Krytyk ma więc postępować jak przedstawiciel wymiaru sprawiedliwości, jego praca jest „rodzajem sądu niby polubownego, mającego za cel wzrost nauki i coraz większe wydoskonalenie pisarzy” (Krasicki, 1997: 213). Odpowiedź na pytanie, na kim można się w niej wzorować (a właściwie: na kim się nie wzorować), Krasicki opiera na przeciwstawieniu krytyka zawistnego, złośliwego, zajadłego i niesprawiedliwego takiemu, który tych cech jest pozbawiony. Jako antywzór zapisał się w kulturze europejskiej Zoil (Zoilos z Amfipolis), który przez negatywne oceny wystawiane dziełom Homera zyskał przydomek *Homeromastiks* (*bicz na Homera*). Autor zaczyna esej, wedle słów Leszczyńskiej-Skowron, „przewrotnie od obrony potępianego przez wszystkich Zoila”, w czym widzi badaczka, podobnie

jak wcześniej Elżbieta Sarnowska-Temeriusz i Teresa Kostkiewiczowa, „nieco być może spóźnioną polemikę [...] z przekonaniami sięgającymi ubiegłych stuleci, które upatrywały w krytyce nie czego innego, jak niesprawiedliwej oceny dyktowanej przez zawiść i złośliwość” (Leszczyńska-Skowron, 2020: 387; por. Sarnowska-Temeriusz, Kostkiewiczowa, 1990: 156). Powyższe rozważania dotyczą pierwszej części eseju *Krytyka*, z niej także pochodzą przytoczone cytaty. Drugą część wypełnia alegoryczne „wyobrażenie krytyki dokładne w piśmie jednym angielskim” (Krasicki, 1997: 215). Jej obecność sprawia, że, opierając się na klasyfikacji innej współczesnej polskiej badaczki, Kamili Żukowskiej, można zaliczyć *Krytykę* do grupy esejów, w których „autor powołuje się na własne doświadczenie, przytaczając szereg (prawdziwych?) anegdot będących podstawą do wyprowadzenia jakiejś prawdy ogólnej” (Żukowska, 2016: 98). Takie postawienie sprawy wymaga jednak aż trzech dodatkowych komentarzy. Po pierwsze, doświadczenie autora jest tutaj doświadczeniem czytelnicznym, wynikającym z lektury bliżej niesprecyzowanego czasopisma angielskiego. Po drugie, opatrzone znakiem zapytania słowo „prawdziwa” odnosi się w tym przypadku nie tylko do samej anegdoty, ale też do owego pisma angielskiego. Po trzecie wreszcie, pisarz polski najpierw formułuje „prawdę ogólną”, a dopiero potem przytacza anegdotę jako jej potwierdzenie. Jeżeli jednak spojrzymy na całość *Krytyki* i uznamy, że powstała ona z myślą o wskazaniu na poczucie sprawiedliwości, przykładność, szlachetność pobudek, uczciwość jako pożądane cechy krytyka, to możemy zaliczyć ten utwór do drugiej grupy esejów wyodrębnionej przez Żukowską, obejmującej „teksty eksplikujące ważne dla autora pojęcia, których znajomość stanowi dlań nieodzowną część praktyki życiowej” (Żukowska, 2016: 98). Klasyfikacje obu badaczek stwarzają możliwość określenia miejsca *Krytyki* w cyklu *Uwagi*, a pierwsza z nich dodatkowo jeszcze daje wyobrażenie o logice wewnętrznej w grupie, umownie rzecz ujmując, „literackiej”, o jej dynamice wewnętrznej. Chodzi o to, że wszystkie zaliczone do niej eseje rzucają światło na drogę dzieła od autora (nadawcy) do czytelnika (odbiorcy), w której swój udział mają nieraz także krytycy i tłumacze. Jeśli więc porządkować eseje z tej grupy wedle tego kryterium, to *Krytyka* (oraz *O tłumaczeniu ksiąg*) zajmie środkową pozycję w całym łańcuchu. Takie postawienie sprawy, nawiązujące do klasycznego schematu komunikacji Romana Jakobsona i współczesnych prób jego modyfikacji (zob. m.in.

Bilczewski, 2010), pozwala uznać za zbliżony do tej grupy – jako swoisty załącznik do niej – esej *Biblioteki* (przez Leszczyńską-Skowron zakwalifikowany do innej grupy esejów, o „problemach praktycznych, związanych z życiem codziennym i rzeczywistością materialną”; Leszczyńska-Skowron, 2020: 369, por. Górska, 2014: 513–534). Zdaniem Krasickiego, „zamiar biblioteki nie inny być powinien nad użyteczność”, o ile nie będzie zakładana tylko dla „ozdoby domu”, może czynić „czytelników oświeconszymi i lepszymi” (Krasicki, 1997: 116, 117).

Esej *Krytyka* wykazuje powiązania również z utworami spoza *Uwag*, przy czym nie tylko samego Krasickiego, ale i pisarzy jego czasów. Lista jednych i drugich jest długa, poprzestańmy zatem tylko na wymienieniu wybranych¹. Na plan pierwszy wysuwa się artykuł z „Monitora” z 1766 roku (tj. z pierwszego okresu w dziejach periodyku, przypadającego na lata 1765-1767, gdy na jego łamy pisali Adam Kazimierz Czartoryski, Feliks Franciszek Łojko i in., przede wszystkim jednak Krasicki, któremu artykuł ten jest przypisywany; Aleksandrowska, 1996: 294, por. Sarnowska-Temierusz, 1990: 162–163), w którym mowa jest o postawie i cechach krytyka oraz porównuje się go z sędzią (*Monitor...*, 1766: 274–280). Wątki te są obecne także w *Krytyce*. W kontekście porównania krytyka z przedstawicielem wymiaru sprawiedliwości warto zacytować komentarz Jadwigi Ziętarskiej: „metaforyka ze sfery jurysdykcji była [...] zjawiskiem częstym, nie na tyle wszakże zbanalizowanym, by unikali jej najwybitniejsi pisarze epoki”; jako przykłady badaczka podaje Aleksandra Pope’a i Woltera oraz Adama Kazimierza Czartoryskiego, Grzegorza Piramowicza i Józefa Szymanowskiego (Ziętarska, 1981: 20).

Krytyka ukazała się w przekładzie rosyjskim Petra Hułaka-Artemowskiego w dziale „Nauki i sztuki” wydawanego w Charkowie czasopisma „Ukrainskij Wiestnik” w 1819 roku (Красицкий, 1819: 18-30). Nazwisko tłumacza – w postaci skróconej do „P. Artemowski – H...k” („П. Артемовский-Г...к”) – widnieje pod tekstem, obok wskazania na język polski jako oryginalny. Tytuł eseju, przybierający takie samo brzmienie jak pod piórem autora (*Krytyka – Kpumuka*), został opatrzony podtytułem „z dz.[ieł] Krasickiego” („из соч. Красицкого”), sugerującym, że źródłem tekstu stał się dla tłumacza szósty tom *Dzieł Ignacego Krasickiego* z 1803 roku (*Krytyka* nie znalazła się wśród esejów

¹ Zob. także przypis 3 (o związku z zawartością czasopisma „Co robić”).

zamieszczonych w piśmie „Co tydzień”¹). Esej został opublikowany z pominięciem informacji o jego przynależności do cyklu *Uwagi*, co skutkowało postrzeganiem go przez czytelników w sposób wyizolowany, jako osobnej całości.

Spod pióra tego samego tłumacza wyszedł też m.in. przekład na język rosyjski *Mowy na obchód pamiętki Ignacego Krasickiego, arcybiskupa Gnieźnieńskiego, mianej na posiedzeniu publicznym Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk dnia 12 grudnia 1801 roku* (*Речь на случай совершения памяти об Игнатии Красицком...*) Dmochowskiego. Ponadto jako tłumacz podpisany był on pod dwoma innymi esejami cyklu: *O piśmie* i *Listy*, opublikowanymi bez nazwiska polskiego twórcy i z bardziej lub mniej zmienionymi tytułami (odpowiednio: *Нечто для сочинителей* oraz *О письмах*), za to z adnotacją, że językiem oryginalnym był polski. Oba te utwory reprezentują tę samą grupę tematyczną, zgodnie z klasyfikacją Leszczyńskiej-Skowron, co *Krytyka*, układając się w charkowskim czasopiśmie w miniaturowy cykl o tematyce literackiej. Niewykluczone, że właśnie ze względu na taką tematykę wybrane były przez tłumacza z cyklu *Uwagi*. Jak widać, czytelnicy pisma mieli możliwość zapoznania się z twórczością Krasickiego przez lekturę zarówno jego dzieł (*Krytyka*), jak i wypowiedzi o nim (*Mowy na obchód pamiętki Ignacego Krasickiego...* Dmochowskiego), znacząco poszerzających wiedzę o szczegóły biograficzne oraz ogólny kształt spuścizny literackiej.

Już tych kilka przykładów pokazuje, że „Ukrainskij Wiestnik” stał się miejscem publikacji bardzo licznych tekstów Petra Hułaka-Artemowskiego, urodzonego w 1790 roku w mieście Horodyszczce i zmarłego w 1865 roku w Charkowie, ukraińskiego poety i naukowca, tłumacza, popularyzatora literatury polskiej, absolwenta Uniwersytetu Charkowskiego, pierwszego w nim nauczyciela języka polskiego oraz literatury polskiej, od 1825 roku profesora tej uczelni, a od 1841 roku rektora. Powołanie Hułaka-Artemowskiego na nauczyciela języka polskiego i literatury polskiej nastąpiło w 1818 roku. Charkowska Katedra Języka Polskiego istniała do 1831 roku (jej zamknięcie nastąpiło po upadku na ziemiach polskich powstania listopadowego). „Ukrainskij Wiestnik” wychodził w latach 1816-1819. Inicjatywa jego założenia

¹ Nie oznacza to jednak, że utwór ten nie wykazuje związków z zawartością „Co tydzień”. W zawartych w nim słowach „jak więc gdzie indziej powiedzieliśmy”, odnoszących się do Mecenas, Leszczyńska-Skowron widzi nawiązanie do artykułu o tej postaci opublikowanego w „Co robić” (Krasicki, 1997: 212, Leszczyńska-Skowron, 2020: 301–302).

wyszła od Iwana Sriezniewskiego, a w gronie redaktorów znaleźli się Eugrafij Fiłomafitski i Razumnik Gonorski, uznawani za pierwszych ukraińskich krytyków literackich (zob. Лосиевский, 1993: 25). Nazwiska dwóch ostatnich twórców kultury widnieją na stronach tytułowych poszczególnych części czasopisma. Hułak-Artemowski należał zaś do najbardziej aktywnych jego współpracowników. Jeżeli spojrzeć na „Ukrainskij Wiestnik” wyłącznie przez pryzmat *poloniców*, to okaże się, że przełomowy w jego dziejach był rok 1818, w którym zaczęła znacząco rosnąć liczba tłumaczeń z polskiego (zob. Kijas 2005: 34–35). W 1819 roku – obok esejów Krasickiego z cyklu *Uwagi* – znalazły się na jego łamach m.in. przekłady wierszy Adama Naruszewicza i Franciszka Karpińskiego, a także – podobnie jak *Krytyka* w tłumaczeniu Hułaka-Artemowskiego – traktat Jana Śniadeckiego *O filozofii*. Wybór tłumaczy (właśnie: tłumaczy, gdyż nie należał do nich tylko Hułak-Artemowski) padał więc na teksty oświeceniowe, przy czym nie tylko literackie, ale także naukowe (wymieniona rozprawa Śniadeckiego ukazała się w dziale pisma „Nauki i sztuka”). Jeśli wziąć po uwagę całą zawartość czasopisma oraz program jego redaktorów, sformułowany w artykule wstępnym (От изателей..., 1816: 3–6), okaże się, że zostało ono założone z myślą przede wszystkim jednak o upowszechnianiu wiedzy o ziemi ukraińskiej i jej mieszkańcach. Tematyce polskiej – podobnie jak związanej z innymi kulturami narodowymi – przypadło w periodyku ważne, szczególnie w dwóch ostatnich latach jego istnienia, ale jednak dalekie od priorytetowości miejsce. Co za tym idzie, nie sposób zaliczyć charkowskiego czasopisma do tej samej grupy co wydawany przez Wasilija Anastasewicza w Petersburgu „Ulej” („Улей”, 1811–1812), mający jednoznacznie polonoznawczy profil tematyczny i polonofilską wymowę (zob. Dąbrowska, 2014: 367–374)¹. W kontekście Anastasewicza, czołowego popularyzatora kultury polskiej w Rosji w pierwszej połowie XIX wieku, warto nadmienić, że w 1818 roku w czasopiśmie „Ukrainskij Wiestnik” ukazał się jego list do redakcji, w

¹ W dziejach wschodnioeuropejskiej recepcji *Uwag* Krasickiego odegrało ważną rolę inne czasopismo rosyjskie, mianowicie założony przez Nikołaja Karamzina moskiewski „Wiestnik Jewropy”. W 1817 roku ujrzały w nim światło dzienne przekłady należących do tego cyklu esejów *O dawnych drogach*, *Sekret*, *Romanse* i *O stanie rycerskim*. Przekład esejów *O drogach dawnych* i *Romanse* wyszedł spod pióra Michaiła Kaczenowskiego, długoletniego redaktora tego pisma i inicjatora zamieszczenia w nim licznych tekstów. Wzmianka o Kaczenowskim pojawia się w niniejszym artykule nie tylko dlatego, że był on tłumaczem innych esejów z cyklu Krasickiego, ale także ze względu na jego związki z Charkowem – miastem, w którym się urodził i kształcił (zob. Посохова, 1999: 147-148). „Wiestnik Jewropy” stał się w 1816 roku miejscem opublikowania zapowiedzi wydawania czasopisma „Ukrainskij Wiestnik” (zob. Гонорский, Филомафитский, Квитка, 1816: 77–80).

którym podkreślał on rolę ziem ukraińskich oraz języka ukraińskiego jako pośrednika w kontaktach kulturalnych Polski i Rosji (A[настасевич], 1818: 115–124). Pretekstem do napisania listu stała się, co Anastasewicz bardzo wyraźnie podkreślił na jego wstępie, właśnie *Mowa na obchód pamiątki Ignacego Krasickiego...* Dmochowskiego.

Przekład *Krytyki* były odnotowywany przez polskich historyków i historyków literatury, ale rzadko i nie bez niedociągnięć merytorycznych. Stosunkowo najkompletniejszą informację zawarł w artykule *Księcia biskupa warmińskiego sława literacka wśród Słowian Wschodnich* historyk literatury Ryszard Łużny, który nie tylko wskazał na opublikowanie esejów *Krytyka*, *O piśmie* i *Listy* w charkowskim periodyku, ale też wymienił Hułaka-Artemowskiego jako ich tłumacza (Łużny, 1980: 325). O przekładzie *Krytyki* autorstwa Hułaka-Artemowskiego oraz jej przynależności do *Uwag* (*notabene* nieodnotowanej przez Łużnego) wspomniał historyk Artur Kijas w książce o Polakach na Uniwersytecie Charkowskim w latach 1805-1817, ale omyłkowo nazwał ten utwór wierszem i nie wymienił przekładów pozostałych esejów z tego cyklu (Kijas, 2005: 35). Żaden z badaczy nie podjął się gruntownego omówienia tego dzieła Krasickiego. Na głębszą refleksję zasługuje nie tylko *Krytyka*, ale każde z *poloniców* w charkowskim periodyku.

Czytelnicy czasopisma „Ukrainskij Wiestnik” otrzymali przekład pełnego tekstu *Krytyki*, uzupełniony o wzmacniające wydźwięk całości słowa o tym, że kiedy w środowisku krytyków, w którym zawsze można było spotkać zarówno ludzi dobrych, jak i złych, zaczynają przeważać ostatni, cała ta grupa przestaje cieszyć się społecznym szacunkiem (zob. Красицкий, 1819: 18). Hułak-Artemowski zachował dwudzielną kompozycję z zapowiedzią przytoczenia anegdoty z czasopisma angielskiego jako granicą pomiędzy nimi, nadającą całości charakter symetryczny. Bliższa oryginałowi, przede wszystkim w warstwie składniowej, ale także leksykalnej, wydaje się druga część utworu. W pierwszej zauważamy dążenie tłumacza do uproszczenia konstrukcji składniowej oraz dwojakiego rodzaju tendencje w warstwie leksykalnej, mianowicie dość swobodny dobór przez niego słownictwa, nie w pełni zgodnego z zamysłem autorskim, oraz wprowadzanie różnych słów w miejscach, w których w oryginale pojawia się to samo. Hułak-Artemowski nie opatrzył przekładu eseju własnymi przypisami, chociaż na takie rozwiązanie, szeroko rozpowszechnione od wielu lat (zob. m.in.

Dąbrowska, 2015: 291-300), zdecydował się w przekładzie *Mowy na obchód pamiętki Ignacego Krasickiego...*, w którym właśnie w przypisie podkreślał rolę Dmochowskiego w popularyzacji dorobku autora cyklu *Uwagi*.

Wyzwaniem, przed którym stanął tłumacz, stał się przekład nazw własnych oraz cytatów obcojęzycznych. W pierwszej części *Krytyki* mowa jest o Zoilu, jak pisze Krasicki, „urodzonym w Amfipolu, mieście Tracji” i „żyjącym za czasów Ptolemeusza Philadelfa” (Ptolemeusza II Filadelfosa, króla egipskiego), o doradcy cesarza Augusta i opiece poetów Mecenasiu (Caius Cilnius Maecenas) oraz o przedstawicielach samego świata literackiego, Homerze i Horacjuszu (Krasicki, 1997: 212, 213). Wybrzmiewa w niej także zniekształcony cytat z *Listu do Pizonów* „aliquando divus dormitat Homerus” (właśc. „quandoque bonus dormitat Homerus”)¹ z komentarzem, iż „trafia się to [tj. zdrzemnięcie się – M.D.] najcelniejszym pisarzom; zdarzało się niekiedy i samemu Horacjuszowi” (Krasicki, 1997: 213). W części drugiej eseju pojawia się wzmianka o Astrei, córce Zeusa i Temidy, bogini sprawiedliwości. Jak widać, przywołane postaci i cytat mają pochodzenie antyczne. Już Zygmunt Leśnodorski zauważał, że nawiązania do starożytności (oraz staropolskiej kultury doby Odrodzenia) są w dorobku Krasickiego „bardziej istotne, sięgające głębiej” niż nawiązania do bliższej mu w czasie literatury francuskiej (Leśnodorski, 1936: 359). Skojarzenie ze światem starożytnym budzą w *Krytyce* także wzmianki o Muzach, ambrozji, czyli pokarmie bogów, zapewniającym wieczną młodość i nieśmiertelność, oraz liściu lauru (o wszystkich mowa jest w drugiej części utworu). O ile kwestia zapisu imion postaci ze świata starożytnego nie wymaga szerszego komentarza, Hułak-Artemowski poszedł bowiem utartą ścieżką na obszarze rosyjskojęzycznym (pod jego piórem pojawiają się „Зоил”, „Амфиполь, что во Фракии”, „Птоломей Филадельф”, „Меценат”, „Гомер”, „Гораций”, „Астрея”, „Музы”, „амброзия”, „листья лавра”; Красицкий, 1819: passim), o tyle nie można pozostawić bez niego passusu z cytatem z *Listów do Pizonów*. Tłumacz zachował go w języku łacińskim i w takiej samej postaci jak Krasicki, jednak miał wątpliwości, czy na pewno jego czytelnicy zrozumieją słowa po łacinie, dlatego w następnym zdaniu zrezygnował z użytego w oryginale zaimka wskazującego „to” (tj. zdrzemnięcie się) i wprowadził określenie

¹ W przekładzie współczesnym Tadeusza Sinki: „gdy zdrzemnie się mistrz Homer” (Horacy, 2006: 102–103).

„marzenie senne”, precyzyjnie przekazujące treść łacińskiego cytatu. W tym kontekście warto dodać jednak, że fragmentów w języku łacińskim pojawia się w czasopiśmie „Ukrainskij Wiestnik” więcej, by jako przykład wymienić motto do *Mowy na dzień otwarcia Katedry Języka Polskiego...*, na które Hułak-Artemowski wybrał słowa z pieśni II rzymskiego poety Klaudiana Klaudiusza (Claudius Claudianus) (por. Petlak, 2008: 15).

Spośród dwóch wymienionych zjawisk widocznych w przekładzie pierwszej części eseju komentarza wymagają przede wszystkim zmiany w warstwie leksykalnej. W ustępie, w którym Krasicki pisał o „bezbożnym działaniu” krytyka (Krasicki, 1997: 213), pod piórem Hułaka-Artemowskiego zamiast przymiotnika „bezbożny” pojawił się „zuchwały” („дерзкие поступки”; Красицкий, 1819: 21). Kiedy Krasicki przedstawiał Zoila jako „cel zawziętości i przekleństw, naigrawań i wymówek” (Krasicki, 1997: 212), Hułak-Artemowski wymieniał „złość, naigrawania, wymówki i przekleństwa” („Зоил [...] сделался предметом злобы, насмешек, упрёков и проклятия”; Красицкий, 1819: 19). Decyzja Hułaka-Artemowskiego o posłużeniu się przymiotnikiem „zuchwały” mogła być podyktowana chęcią mocniejszego niż w oryginale podkreślenia niegodziwości opisywanego zachowania. W drugim przywołanym fragmencie tłumacz zmienił kolejność słów, niewykluczone, że po to, aby najpierw – podobnie jak autor – wskazać na reakcję emocjonalną, a potem wyszczególnić jej konsekwencje, ale – co istotniejsze, gdyż dochodzimy tu do wskazania różnicy pomiędzy nimi – w dobitniej aniżeli w oryginale zaznaczonym porządku od najłagodniejszych (naigrawania) do coraz groźniejszych (wymówki, przekleństwa). I jeszcze jeden przykład, tym razem rozwiązania polegającego na posługiwaniu się przez tłumacza różnymi słowami w ustępach, w których autor wprowadzał jedno. Pod piórem Krasickiego wielokrotnie pojawiają się słowa „zdrożny” i „zdrożność” (Krasicki, 1997: 212, 213; por. Linde, 1814: 867). W postawie Hułaka-Artemowskiego zaznacza się tendencja do większego niuansowania przekazu. Z tego powodu w jego przekładzie mowa jest w tych miejscach raz o „niedoskonałościach” („недостатки”), innym razem o „błędach” („ошибки”), kiedy indziej zaś o „zbląkaniach” („заблуждения”) (Красицкий, 1819: 19, 21). Do tej samej grupy tematycznej co *Krytyka* należy w cyklu *Uwagi esej O tłumaczeniu ksiąg*.

Nowość naukowa

Skoro przedmiotem rozpatrzenia w niniejszym artykule jest przekład eseju Krasickiego, warto wiedzieć, jakie były jego poglądy na sztukę

translatorską? I drugie pytanie: gdyby polski pisarz miał możliwość zapoznania się z przekładem rosyjskim swojej *Krytyki* (oczywiście nie mógł jej mieć chociażby ze względu na to, że zmarł w 1801 roku), czy uznałby go za zgodny z własnymi zapatrywaniami w tej kwestii? „Tłumacząc z jednego języka na drugi nie tylko rzecz od innych wziętą podawać drugim, ale podawając stosować ją (tłumacz. – *M.D.*) do tych powinien, którym podaje. Trzeba więc, zachowując ile możności rzeczy dobroć i obwieszczenia wybór, tenże sposób obwieszczenia, który do odzieży przyrównać można, w swoją własną, to jest języka swojego postać przyodziać” (Krasicki, 1997: 244-245) – oto jak odpowiada Krasicki na pytanie, jaki powinien być przykład, posługując się, jak widać, obrazowym porównaniem przygotowywania tłumaczenia do nakładania innego ubrania. Podobny wydźwięk ma artykuł w pierwszym numerze „Monitora” z 1772 roku (służący jednocześnie za przedmowę do pisma), w którym w kontekście tekstów pochodzących z pisma „Spectator” czytamy o dostosowywaniu się „do okoliczności i zwyczajów naszego kraju”, sprawiającym, że poszczególne pozycje „bardziej [...] naśladowaniem niżeli tłumaczeniem oryginalnych nazwać można”, a także o potrzebie „do myśli, a nie do słów autora przywiązywania się [...] tłumacza” (Monitor..., 1772: 2, 4). Krasicki miał zatem świadomość tego, że tłumacz może albo wybrać drogę sztywnego trzymania się oryginału, albo podążania całkowicie własną drogą, tworząc wówczas bardziej naśladownictwo niż tłumaczenie. Za Leszczyńską-Skowron jego stanowisko w tej kwestii można określić jako „drogę pomiędzy” tymi skrajnościami (Leszczyńska-Skowron, 2000: 392), między przekładem swobodnym a dosłownym. Podobny wniosek sformułowała wcześniej Jadwiga Ziętarska na podstawie eseju *O tłumaczeniu ksiąg*: pisarz „w części teoretycznej głosi reguły wiernego przekładu”, ale też jego „protest przeciw udoskonalaniu utworów sąsiaduje z aprobatą metody przekładu-adaptacji”, a, co z tego wynika, „postulat wierności pojmował Krasicki najwidoczniej nie jako rygorystycznie obowiązujący nakaz, wolno go było naruszać, gdy zamierzano zbliżyć dzieło do kręgu doświadczeń i potrzeb rodzimego odbiorcy” (Ziętarska, 1969: 93). W związku z tym, że Hułak-Artemowski zachowywał w przekładzie *Krytyki* równowagę między owymi skrajnościami, nazywanymi także udomowieniem (domestykacja, ang. *domestication*) i egzotyzacją (ang. *foreignization*) (zob. m.in. Venuti, 1995), można uznać, że poglądy autora i tłumacza były w tej materii zbliżone, a, co za tym idzie, wyrazić przypuszczenie, że polski pisarz

mógłby czuć się usatysfakcjonowany owocem pracy tłumacza. Co więcej, skoro sądzono, że na przekład-adaptację należało decydować się raczej w odniesieniu do utworów reprezentujących pokrewny krąg kulturowy (a takim przecież była *Krytyka* dla Hułaka-Artemowskiego: zarówno autor i jego rodzimi odbiorcy, jak i tłumacz oraz adresaci jego przekładu swobodnie „operowali” bowiem antycznym kodem kulturowym, szeroko wykorzystanym w eseju), można sformułować kolejne przypuszczenie, mianowicie, że Krasicki byłby skłonny zaakceptować nawet bardziej znaczące zmiany wprowadzone przez tłumacza z Charkowa. I jeszcze jeden wniosek, płynący tym razem z porównania *Krytyki* i *O tłumaczeniu ksiąg*: zarówno przed krytykiem, jak i przed tłumaczem Krasicki stawiał podobne wymagania, w istocie obu kazał bowiem wystrzegać się „pokory i dumy” (Krasicki, 1997: 245).

Jeżeli wziąć pod uwagę pozostałe przekłady rosyjskie utworów Krasickiego z przełomu XVIII i XIX stulecia, to okaże się, że dążenie do uniknięcia wspomnianych skrajności – charakterystyczne dla światopoglądu oświeceniowego, gdyż wynikające z myślenia w kategoriach „złotego środka”, zakorzenionego w filozoficznej tradycji antyku – cechowało nie wszystkich tłumaczy. Można dostrzec je w postawie Hułaka-Artemowskiego jako tłumacza *Krytyki*, ale z pewnością nie poszedł tą drogą chociażby Grigorij Zielnicki, autor wydanego w 1794 roku w Kałudze rosyjskiego przekładu *Historii*, o którym Wacław Walecki trafnie pisał, że był on „miejscami [...] przyswojeniem bardziej niż tłumaczeniem” (Walecki, 1999: 54).

Wnioski

Ryszard Łużny pisał o „sławie literackiej” Krasickiego na Słowiańszczyźnie Wschodniej, a na temat procesu historycznoliterackiego w Ukrainie dodawał, że wielki wpływ miały na niego trzy czynniki, mówiąc skrótowo, „polskie”: literatura renesansowa i barokowa, teatr i dramat oświeceniowy oraz właśnie twórczość Ignacego Krasickiego (Łużny, 1980: 319–327). Jak wynika z powyższych rozważań, poszczególne eseje z cyklu *Uwagi* były znane w tej części Europy (choć nie sposób mówić o gruntownej znajomości całego cyklu), ale na pewno nie one odegrały główną rolę w kształtowaniu się tutaj sławy polskiego pisarza. Tym, z czym najszerzej kojarzono wtedy Krasickiego, były bajki, stawiające go w jednym z rzędzie z takimi klasykami tego jednego z najstarszych gatunków literackich jak Ezop czy Jean de La Fontaine. Jeśli jednak wskazywać perspektywy badawcze, zarówno historycznoliterackie

i prasohistoryczne, jak też przekładoznawcze, to będą dotyczyć one w mniejszym stopniu bajkopisarstwa, a w większym eseistyki, właśnie z powodu dotychczas obserwowanego ograniczonego zainteresowania nią.

Literatura

- Aleksandrowska, E. (1996). „Monitor”. W: Słownik literatury polskiego Oświecenia. Red. T. Kostkiewiczowa. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo, 293–298.
- Bilczewski, T. (2010). *Komparatystyka i interpretacja. Nowoczesne badania porównawcze wobec translatoologii*. Kraków: Universitas.
- Cazin, P. (1983). *Księżę biskup warmiński Ignacy Krasicki 1735–1801*. Przeł. M. Mroziński. Olsztyn: Wydawnictwo Pojezierze.
- Dąbrowska, M. (2014.) Wasilij Anastasiewicz jako popularyzator literatury polskiej w Rosji początku XIX wieku. Wokół czasopism „Северный вестник”, „Корифей, или Ключ литературы” i „Улей”. W: *Literatura polska w świecie. T. 5 (Mapowanie, opisy, interpretacje)*. Katowice: Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome, 364–374.
- Dąbrowska, M. (2015). Niemarginalne marginalia. Ze studiów nad przypisami w dziełach historycznych oraz w powieściach pseudohistorycznych i ich tłumaczeniach (na polskim i rosyjskim materiale przełomu XVIII i XIX w.). W: *Historia. Interpretacja. Reprezentacja*. Red. L. Mokrzecki, M. Brodnicki, J. Taraszkiewicz. Gdańsk: Wydawnictwo Athenae Gedanenses, 219–300.
- Dworak, T. (1987). *Ignacy Krasicki*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Gawałkiewicz, J. (1952). Krasicki w czasopiśmie „Co tydzień”. *Pamiętnik Literacki*, 3/4, 867–893.
- Goliński, Z. (1966). *Nad tekstami Krasickiego. Studia*. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo.
- Górska, M. (2014). O wyborze książek i bibliomanii: „Biblioteki”. W: *Czytanie Krasickiego*. Red. T. Kostkiewiczowa, R. Doktor, B. Mazurkova, Warszawa: Wydawnictwo IBL PAN, 513–534.
- Horacy (2006). List do Pizonów. W: *Trzy poetyki klasyczne. Arystoteles. Horacy. Pseudo-Longinos*. Przeł. T. Sinko. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydawnictwo, 79–109.
- Kijas, A. (2005). *Polacy na Uniwersytecie Charkowskim 1805–1817*. Poznań: Instytut Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Krasicki, I. (1997). *Uwagi*. Red. Z. Libera, Warszawa: Czytelnik.
- Leśnodorski, Z. (1936). Świat starożytny w twórczości Ignacego Krasickiego. *Pamiętnik Literacki*, 1/4, 343–359.
- Leszczyńska-Skowron, K. (2020). *Niefabularna proza Krasickiego: kazania, „Monitor”, „Uwagi”*. Warszawa: Wydawnictwo IBL PAN.
- Libera, Z. (1997). Ignacy Krasicki – myśliciel. Refleksje nad „Uwagami”. W: *I. Krasicki, Uwagi*. Red. Z. Libera. Warszawa: Czytelnik, 5–18.

- Linde, S.B. (1814). *Słownik języka polskiego*. T. VI (U–Z). Warszawa: U Autora i w Drukarni Xieży Pijarów.
- Łużny, R. (1980). Księża Biskupa Warmińskiego sława literacka wśród Słowian Wschodnich. *Slavia Orientalis*, 3, 319–327.
- Monitor...: [B.a.] (1766). [B.t.]. „Monitor” 37, 7 maja, 274–280.
- Monitor...: [B.a.] (1772). [B.t.]. „Monitor” 1, 1 stycznia, 1–6.
- Petlak, A. (2008). *Recepcja bajkopisarstwa Ignacego Krasickiego na Ukrainie w XIX wieku*. Łódź: Wydawnictwo Biblioteka.
- Sarnowska-Temeriusz, E., Kostkiewiczowa, T. (1990). *Krytyka literacka w Polsce w XVI i XVII wieku oraz w epoce oświecenia*. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo.
- Venuti, L. (1995). *Translator's Invisibility: A History of Translation*. London: Routledge.
- Walecki, W. (1999). *Wieczny człowiek. „Historyja” Ignacego Krasickiego i jej konteksty kulturowe oraz literackie*. Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Ziętarska, J. (1969). *Sztuka przekładu w poglądach literackich polskiego Oświecenia*. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo.
- Ziętarska, K. (1981). *O metodzie krytyki literackiej w dobie Oświecenia*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Żukowska, K. (2016). *Krasicki: reinterpretacja. Filozoficzno-antropologiczna analiza wybranych wątków twórczości Ignacego Krasickiego*. Łódź: Wydawnictwo Przypis.
- В.А. [Анастасевич, В.] (1818). Письмо к издателям. *Украинский Вестник*, 12, октябрь, 115-124.
- Гонорский, Р., Филомафитский, Е., Квитка, Г. (1816). О подписке на новый журнал. *Вестник Европы*, 85, 1, 77–80.
- Красицкий, [И.] (1819). Критика. Перев. П. Артемовский-Г...к]. *Украинский вестник*, 15, 7, июль, 18–30.
- Лосиевский, И. (1993). *Русская лира с Украйны. Русские писатели Украйны первой четверти XIX века*. Харьков: ОКО.
- От издателей...: [Б.а.]. (1816). *Украинский Вестник*, 1, январь, 3–6.
- Посохова, Л. Ю. (1999). *Харківський колегіум (XVIII – перша половина XIX ст.)*. Харків: Бізнес Інформ.

References

- Aleksandrowska, E. (1996). „Monitor” [Monitor]. W: *Słownik literatury polskiego Oświecenia*. Red. T. Kostkiewiczowa. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo, 293-298 (in Polish).
- Bilczewski, T. (2010). *Komparatystyka i interpretacja. Nowoczesne badania porównawcze wobec translatoologii* [Comparative studies and interpretation. Modern comparative research in translation studies]. Kraków: Universitas (in Polish).

- Cazin, P. (1983). *Książę biskup warmiński Ignacy Krasicki 1735–1801* [Prince Bishop of Warmia Ignacy Krasicki 1735–1801]. Przeł. M. Mroziński. Olsztyn: Wydawnictwo Pojezierze (in Polish).
- Dąbrowska, M. (2014.) Wasilij Anastasiewicz jako popularyzator literatury polskiej w Rosji początku XIX wieku. Wokół czasopism „Severnyj vestnik”, „Korifej, ili Ključ literatury” i „Ulej” [Wasilij Anastasiewicz as a popularizer of Polish literature in Russia at the beginning of the 19th century. Around the magazines „Northern Messenger”, “Corypheus, or the Key of Literature” i “Beehive”]. W: *Literatura polska w świecie*. T. 5 (Mapowanie, opisy, interpretacje). Katowice: Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome, 364–374 (in Polish).
- Dąbrowska, M. (2015). Niemarginalne marginalia. Ze studiów nad przypisami w dziełach historycznych oraz w powieściach pseudohistorycznych i ich tłumaczeniach (na polskim i rosyjskim materiale przełomu XVIII i XIX w.) [Non-marginal marginalia. From studies on footnotes in historical works and in pseudo-historical novels and their translations (based on Polish and Russian material at the turn of the 18th and 19th centuries)]. W: *Historia. Interpretacja. Reprezentacja*. Gdańsk: Wydawnictwo Athenae Gedanenses, 219–300 (in Polish).
- Dworak, T. (1987). *Ignacy Krasicki* [Ignacy Krasicki]. Warszawa: Wiedza Powszechna (in Polish).
- Gawałkiewicz, J. (1952). Krasicki w czasopiśmie „Co tydzień” [Krasicki in the "Co weekly" magazine]. *Pamiętnik Literacki*, 3/4, 867–893 (in Polish).
- Goliński, Z. (1966). *Nad tekstami Krasickiego. Studia* [Over Krasicki's texts. Studies]. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo (in Polish).
- Górska, M. (2014). O wyborze ksiąg i bibliomanii: „Biblioteki” [About the selection of books and bibliomania: "Libraries"]. W: *Czytanie Krasickiego*. Warszawa: Wydawnictwo IBL PAN, 513–534 (in Polish).
- Horacy (2006). List do Pizonów [Letter to the Pisons]. W: *Trzy poetyki klasyczne. Arystoteles. Horacy. Pseudo-Longinos*. Przekł. T. Sinko. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydawnictwo, 79–109 (in Polish).
- Kijas, A. (2005). *Polacy na Uniwersytecie Charkowskim 1805–1817* [Poles at Kharkov University 1805–1817]. Poznań: Instytut Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza (in Polish).
- Krasicki, I. (1997). *Uwagi* [Notes]. Red. Z. Libera. Warszawa: Czytelnik (in Polish).
- Leśnodorski, Z. (1936). Świat starożytny w twórczości Ignacego Krasickiego [The ancient world in the works of Ignacy Krasicki]. *Pamiętnik Literacki*, 1/4, 343–359 (in Polish).
- Leszczyńska-Skowron, K. (2020). *Niefabularna proza Krasickiego: kazania, „Monitor”, „Uwagi”* [Krasicki's non-fiction prose: sermons, "Monitor", "Notes"]. Warszawa: Wydawnictwo IBL PAN (in Polish).
- Libera, Z. (1997). Ignacy Krasicki – myśliciel. Refleksje nad „Uwagami” [Ignacy Krasicki – thinker. Reflections on "Notes"]. W: *I. Krasicki, Uwagi*. Red. Z. Libera. Warszawa: Czytelnik, 5–18 (in Polish).

- Linde, S. B. (1814). *Słownik języka polskiego* [Polish dictionary]. T. VI (U-Z). Warszawa: U Autora i w Drukarni Xieży Pijarów (in Polish).
- Łużny, R. (1980). Książca Biskupa Warmińskiego sława literacka wśród Słowian Wschodnich [Prince Bishop of Warmia's literary fame among the Eastern Slavs]. *Slavia Orientalis*, 3, 319-327 (in Polish).
- Monitor...: [B.a.] (1766). [B.t.]. „Monitor” 37, 7 maja, 274–280 (in Polish).
- Monitor...: [B.a.] (1772). [B.t.]. „Monitor” 1, 1 stycznia, 1–6 (in Polish).
- Petlak, A. (2008). *Recepcja bajkopisarstwa Ignacego Krasickiego na Ukrainie w XIX wieku*. Łódź: Wydawnictwo Biblioteka (in Polish).
- Sarnowska-Temierusz, E., Kostkiewiczowa, T. (1990). *Krytyka literacka w Polsce w XVI i XVII wieku oraz w epoce oświecenia*. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo (in Polish).
- Venuti, L. (1995). *Translator's Invisibility: A History of Translation*. London: Routledge (in English).
- Walecki, W. (1999). *Wieczny człowiek. „Historyja” Ignacego Krasickiego i jej konteksty kulturowe oraz literackie*. Kraków: Księgarnia Akademicka (in Polish).
- Ziętarska, J. (1969). *Sztuka przekładu w poglądach literackich polskiego Oświecenia*. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich. Wydawnictwo (in Polish).
- Ziętarska, K. (1981). *O metodzie krytyki literackiej w dobie Oświecenia*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego (in Polish).
- Żukowska, K. (2016). *Krasicki: reinterpretacja. Filozoficzno-antropologiczna analiza wybranych wątków twórczości Ignacego Krasickiego*. Łódź: Wydawnictwo Przepis (in Polish).
- V.A. [Anastasevych, B.] (1818). Pismo k yzdateliam [Letter to publishers]. *Ukraynskyi Vestnyk*, 12, oktiabr, 115-124 (in Russian).
- Honorskyi, P., Fylomafytskyi, E., Kvytka, H. (1816). O podpyske na novyi zhurnal [[For a Subscription to a New Journal]]. *Vestnyk Evropy*, 85, 1, 77–80 (in Russian).
- Krasytskyi, [Y.] (1819). Krytyka [The Criticism]. Perv. P. Artemovskiyi-H...k]. *Ukraynskyi vestnyk*, 15, 7, yiul, 18–30 (in Russian).
- Losyevskiy, Y. (1993). *Russkaia lyra s Ukrainy. Russkye pysately Ukrainy pervoi chetverty XIX veka* [Russian lira from Ukraine. Russian Writers of Ukraine – First Quarter of the 19th Century]. Kharkov: OKO (in Russian).
- Ot yzdatelei...: [B.a.]. (1816). [From Publishers]. *Ukraynskyi Vestnyk*, 1, yanvar, 3–6 (in Russian).
- Posokhova, L. Yu. (1999). *Kharkivskiy kolehium (XVIII – persha polovyna XIX st.)* [Kharkiv College. 18th - First Half of the 19th Century]. Kharkiv: Biznes Inform (in Ukrainian).

Magdalena Dąbrowska. About Ignacy Krasicki's essay *The Criticism* and its translation in the periodical “Ukrainsky Vestnik”. The paper presents the essay *The Criticism* by Ignacy Krasicki (born in 1735 in Dubiecko, died in 1801 in Berlin)

from the prose series *The Notes*, and its Russian translation, published in the Kharkiv periodical “Ukrainsky Vestnik” in 1819. The translator of the essay was Petro Hułak-Artemowski (born in 1790 in Horodysce, died in 1865 in Kharkiv), an Ukrainian poet and scholar, promoter of the Polish literature, the first Polish language and literature teacher at Kharkiv University. *The Notes* were published for the first time in the sixth volume of the collection of Krasicki’s works in 1803 (the editor of the publication was Franciszek Ksawery Dmochowski). Krasicki and Dmochowski were among the leading representatives of the Enlightenment in Poland.

The paper consists of three parts. The first part presents the place of the essay *The Criticism* in the series *The Notes* (thematic classification of the Polish researchers Klara Leszczyńska-Skowron and Kamila Żukowska) and its connections with the works by the Polish authors of the Enlightenment (articles in the periodical “Monitor”, Adam Kazimierz Czartoryski’s activities etc.). The second part is devoted to the translation of the essay *The Criticism* (translation strategies, translation of the quote from *The Epistle to the Pisones*) and its place in the structure of the periodical “Ukrainsky Vestnik” (articles about Polish language, other translations from Polish, for example of the Dmochowski’s work about Krasicki). The third part contains an evaluation of the translation of the essay *The Criticism* and presents Krasicki’s opinions on the art of translating (on the basis of the essay *About Translating Books*). In the paper there were used research methods of comparative literature and translation studies. It sheds light on the Ukrainian-Polish literary contacts in the first half of the 19th century and the East-European reception of Ignacy Krasicki’s literary output.

Key words: Ignacy Krasicki, essay, *The Criticism*, *The Notes*, Poland, literary criticism, translation, “Ukrainsky Vestnik”, Kharkiv, Petro Hułak-Artemowski

Magdalena Dąbrowska – dr hab., Uniwersytet Warszawski, Wydział Lingwistyki Stosowanej,
<https://orcid.org/0000-0002-4014-4725>